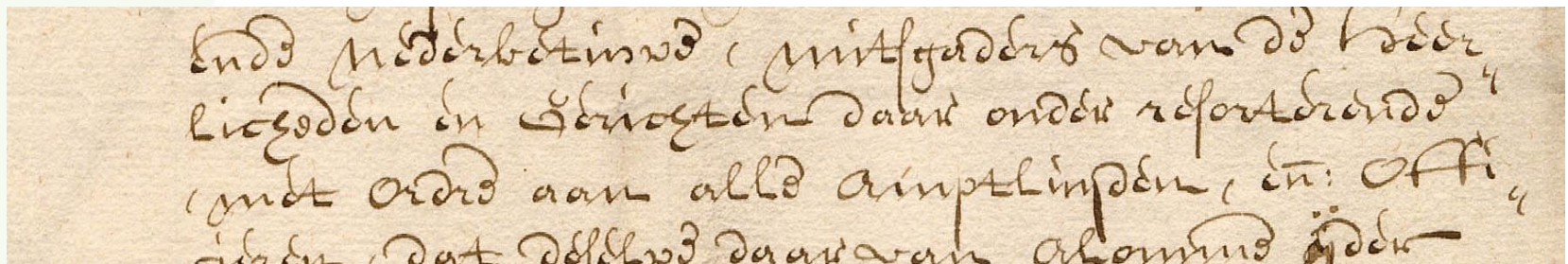

Cursus Oud schrift of Paleografie

2023

cijfers

Romeinse cijfers in hoofdletters of kleine letters:

- I of i = 1
- V of v = 5
- X of x = 10
- L of l = 50
- C of c = 100
- D of d = 500
- M of m = 1000

Getallen in romeinse cijfers

- Cijfers achter elkaar: optellen: LVI = 56
- Lager cijfer links van hoger cijfer = min!
XC = 90
- twee of meer dezelfde cijfers met kleine letters: laatste vaak lang geschreven: Xiiij = 13
- C of M boven getal = x 100 resp 1000

Gebruik van “half”

- Half geschreven door de laatste eenheid door te strepen.

Let op: onderscheid met langer geschreven eindcijfer is lastig!

- “derdehalf” = $2 \frac{1}{2}$
Restant hiervan: anderhalf

Arabische cijfers

Tabel bij materiaal over cijfers,
getallen en munten gevoegd.

Hulpmiddel als cijfer niet duidelijk is

Munten

1. Betaalmiddel van goud, zilver of koper
2. rekeneenheid voor bedragen

Romeinse munt

Eerst alleen ruilhandel (zout, vee)

Romeinen introduceerden muntgeld in onze streek.

Rome, later Trier

Rekeneenheid bij Romeinen: het pond (libra).

Niet als munt gebruikt.

1 pond = 240 zilveren penningen (denarii) of 20 schellingen.

12 penningen = 1 schelling (solidus)

Middeleeuwen

- Muntslag: recht van de vorst.
- Later ook door plaatselijke machtshebbers
- 794: zilveren penning van Karel de Grote.
- Als waardemeting, weinig als munt gebruikt.

Let op: in de middeleeuwen mogelijk

- rekening opgemaakt met munten
- Maar betaling met goederen

- 14de eeuw: groei geldeconomie:
→ Meer munten en denominaties

Rekeneenheid \leftrightarrow werkelijke munt

- Munt als rekeneenheid:
 - In boekhouding: munten vertaald naar standaard.
vooral: pond (libra) met schellingen en penningen.
geen munten, maar rekeneenheid!
- Werkelijke munt:
eerst alleen penning, later nieuwe munten:
groot, schild, daalder, rijnse guldens etc.

Belangrijke munten tot 1606

GROOT

vanaf 1337 in Vlaanderen
lang belangrijkste munt geweest

SCHILD

14e eeuw door Franse Koning Philips VI.
Goud, belangrijke munt. Specificatie bijv.
“Frankrijkse schild”

RIJNSE GULDEN guldens van de Duitse
Keurvorsten

groot

15e eeuw

- 1434: munthervorming Bourgondiërs (Philips de Goede)
 - Voor zijn gewesten: uniforme regeling
 - Basis: de Vlaamse Groot
- Philippusgulden: Van Philips de Goede of de Schone.

Karel V

- Karel V: centralisatie
- 1521: stabiel muntstelsel.
- Gouden Karolusgulden van 20 stuivers

- 1543: modernisering kleingeld → koper

Terugkerende kwesties

- Inflatie
 - door lager gehalte
 - door slijtage
- Schrapen of snoeien
- Wegen
- Kloppen

Een goudweger

Plakkaat van 1606

- Steden geen eigen muntslag meer
- Nederlandse rijksdaalder ingevoerd
- Nieuwe munt: gouden rijder
- Tarieflijst met koersen

19 July 1600

PLACCAET.

Die Staten Generael der Vereenichde Nederlanden / Allen den genen die dese jegenwoozdige sullen sien oft hooren lesen Salut / DOEN TE VVETEN, Alsoo tot onse kennisse hoe langer hoe meer comt / dat die goede ende stercke specien van Goude / ende Silbere Penningen / ende namentlyck al sulcke als inde Vereenichde Provintien gemunt ende gellagen zijn / daghelijc by eenige haer eyghen daer / meer soeckende als des gemeene Vaderlants welbaren / onse Vpanden / midsgaders den Landen ende Steden / onder der selver heerlichappie wesende / worden toegevoert in specie ofte masse / ende aldaer in snooder specien verandert / Om waer jeghens te versien / wy van meeninge zijn / sonderlinge ten opsien vande penninge / die inde Vereenichde Landen gemunt ende gellagen zijn / ende vozder gemunt / ende gellagen sullen werden / een goede ende gestadige oorde te maecten / aengesien een pegelijck kennelick is / dat d selve tot geenē anderen eynde aldaer gebuert en werden / dan om in snooder specien verandert te werden / Haer naer dien tot goede onderhoudinge vande selve onse oorde / achterhalngen / ende straffe vande contrabenteurs der selver / eenighe naerdere deliberatione dient ghehouden / ende onse vprelijcke meeninghe is / dat geduerende d selve deliberatione / ende tot anders by ons sal wesen gheozdonneert / onse voozgaende bevelen / ende oorde daer by behoulen is / geen penningen Goude ofte Silbere / in specie ofte in masse / in ofte buyten dese Landen gemunt ende gellagen / onsen Vpanden / nochte die Provintien ofte Steden onder des selks mach wese / directelick ofte indirectelick vpre Vereenichde Landen toe te voeren / ende wy noodich bevinden t selve by openbare Placcaten / alomme te doen kundigen / ende oock daer toe meerere pepnen te stellen / SOO IST, dat wy verboden ende geinterdicert hebben / verbieden ende interdicieren by desen wel expresselijckē / allen ende een pegelijck / Ingeletenen / Inwoonderen / Vprehemscche ende andere die Vereenichde Landen frequenterende / directelick / ofte indirectelick / selks ofte dooz hare facteuren / Dienaren / ofte anderen opten Legers / Provintien / Steden / ofte Landen van onse voozs Vpanden / ende wederpartijen eenige specien van gelde van Gout ofte Silber / nochte oock gout ofte silver / in masse / cendren ofte grenailen te leynden / transporteren ofte brengen mit Wagens / Karren / Deerden / Scheyen / Schuyten / nochte nietten lybe ofte andersints / op pepne booz de eerste reyse te verbeuren / die penningen / masse / cenderen / ofte grenailen / mitsgaders de weerde van dien / booz de tweede reyse de penningen ende die dobbelde weerde / ofte twee maal so veel / ende booz de derde reyse de pennighen mit drie maal de weerde van dien / ende arbitrale cozzectie / in welke pepnen wy versien te sullen verballen / niet alleen die vooztaen / op der daer behouden werden jegens dese onse oorde te doen / maer oock die binnen s jaers nae de contrabentie daer van wetelick sullen werden overwonnen / ende willen dat de voozs verbeuren ende pepnen bekeert sullen werden / booz ten derdendeel ten vprelijcke vanden aenbynger / een derdendeel booz den Armen / ende een derdendeel booz den Officier die cozzectie vorderen sal / behoudelijck dat onder dit verbot / niet en sullen wesen begrepen / de papimenten beneden de ses stuyvers / daer mede die ghene die op der Vpanden Provintien ende Steden by onse Oozloff sullen reyen / hem tot byscich guldens eens sullen mogen versien / tot vorderinge vande rosten / van hare reyse ende meer niet / Ende ten eynde niemant hier van eenighe jgnozantie hebbe te vpretenderen / ende dese onse Ozzonnantie alomme mach werden kennelijck gemaect / vprelijck achtervolgt / ende de Contrabenteurs bandien gestraft naer behooren / Ontbieden wy daeromme ende versoeken onsen lieben ende seer beminden / die Staten / Stadhouderen / Gecommitteerde Raden / ende Gedeputeerde Staten vande Provintien respective van Selverlant ende Graeffschap Zutphen / Hoolland ende West / Vrielandt / Zeelandt / Drecht / Vrielandt / Ober / Nffel / Stade Groeninghen / ende Ommealanden / ende allen anderen Justicieren ende Officieren dat sy dese onse Ozzonnantie alomme doen vercondigen / vprecoepen / ende publicieren / daer men ghewoonelick is vprecoepinge ende Publicatie te doen / laten mede den Cancellier ende Raden Provinciael / die Raden ter Admiralteyt / den Advocaten Fiscaels / ende Procureurs Generaels / ende allen anderen Officieren / Kerhteren ende Justicieren van de voozs vereenichde Landen / mitsgaders allen Oversten / Colonnellen / Admiralen / Vice-Admiralen / Capiteynen / Officieren / ende Vvel-Hebberen / dese onse Ozzonnantie / ende bevelen te achtervolghen / ende doen achtervolghen / vprecederende ende doende vprecederen / teghens den Overtreders van dien / sonder gratie fabeur / dissimulatie oft verdrach / diewijle wy t selve tot dienst / ende welstant der voozs Landen nodich ghevonden hebben / Ghegheven in s Graven-Haghe den neghentghenden daer Julij Anno F D J C. ende les. Magnus v.

Ter Ordonnantie vande voorschreven
Heeren Staten Generael.

C. Aerffen.

koerslijst (1610)

Cours van alle Goude ende Silbere Munte / volghende den Placcate ende Ordonnantie vande Hooghe ende Boghende Heeren / de Staten Generael der Vereenichde Nederlandtsche Provincien.

In dato den 6. Julij, Int jaer ons Heeren M. DC. X.

moete loegen engelen en asse	de Eng. waert g. stu. mije.	het aen waert stu. en mije.		gul. stu.
3 — 10	I — 14 — 19	I — 4	Angelot van Enghelandt	5 17
3 — 10	I — 13 — 15	I — 2	Angelot met de O	5 13
2 — 9	I — 12 — 22	I — 1	Corte cruys	3 16
2 — 9	I — 11 — 42	I — 0	Langhe cruys	3 14
2 — 7	I — 12 — 22	I — 1	France Croon	3 14
1 — 30	I — 8 — 39	O — 43	Staten Croon	2 18
3 — 15 1/2	I — 14 — 19	I — 4	Gouden Reael	6 2
2 — 9	I — 6 — 5	O — 39	Den halven	3 1
2 — 22	I — 13 — 15	I — 2	Goude Leeuw	4 12
2 — 30	I — 14 — 19	I — 4	Gulden Vlies	5 3
2 — 6	I — 12 — 5	I — 0	Schuytjen	3 12
2 — 3	I — 0 — 6	O — 30	Philips clinckert	2 3
5 — 0	I — 12 — 5	I — 0	Den millerees	8 3
2 — 16	I — 12 — 5	I — 0	den halven	4 1
8 — 0	I — 8 — 39	O — 43	Souvereyn Henriques	11 16
4 — 0	I — 8 — 39	O — 43	den halven	5 18
7 — 4	I — 11 — 42	I — 0	Souvereyn Eduwardes	11 16
3 — 18	I — 11 — 42	I — 0	den halven	5 18
7 — 4	I — 11 — 42	I — 0	Souvereyn Elifabet	11 16
3 — 18	I — 11 — 42	I — 0	den halven	5 18
6 — 16	I — 11 — 42	I — 0	Souvereyn Iacobus	10 12
3 — 8	I — 11 — 42	I — 0	den halven	5 6
3 — 10 1/2	I — 11 — 42	I — 0	Schotse angelot	5 8
3 — 10 1/2	I — 11 — 42	I — 0	Rijder en mette scepter	5 8
2 — 7	I — 6 — 27	O — 40	Vilhelmus Schilt	3 —
9 — 22	I — 14 — 19	I — 4	Reael van Oostenrijck	17 2
4 — 27	I — 14 — 19	I — 4	den halven	8 11
3 — 0	I — 14 — 19	I — 4	Gouden castiliaen	5 5
22 — 27	I — 14 — 19	I — 4	Groot crusaet va Portug.	40 5
8 — 0	I — 12 — 5	I — 4	Nieuwe peninc va Portug.	13 1
4 — 0	I — 12 — 5	I — 4	den halven	6 10
2 — 0	I — 12 — 5	I — 4	het vierendeel	3 5

Ducaten.

				gul. stu.
4 — 18	I — 14 — 2	I — 3	Spaensche met 2. hoofden	8 —
2 — 9	I — 14 — 2	I — 3	den halven	4 —
4 — 18	I — 14 — 2	I — 3	Nederlantf. met 2. hoofden	7 10

moete loegen engelen en asse	de Eng. waert gul. stu. mije.	het aen waert stu. en mije.		gul. stu.
8 — 28	I — 11 — 42	I — 0	4. dubbelde Spaensche	14 9
4 — 14	I — 11 — 42	I — 0	2. dubbelde tot	7 4
2 — 7	I — 11 — 42	I — 0	den enckelen tot	3 12
4 — 14	I — 11 — 7	O — 47	den dubbelde Italiaensche	7 1
2 — 6	I — 11 — 7	O — 47	den enckelen tot	3 10
2 — 3	I — 0 — 17	O — 30	Oude Geldersche	2 3
2 — 7	I — 10 — 20	O — 46	Nieuwe Geldersche	3 9
2 — 7	I — 10 — 20	O — 46	Vrieffche Rijder	3 9
2 — 9	I — 14 — 19	I — 4	Borgoensche Rijder	4 —
3 — 10 1/2	I — 11 — 42	I — 0	Schotsche Rijder	5 8
6 — 16	I — 11 — 42	I — 0	Nieuwe Nederlandtsche	10 12
3 — 8	I — 11 — 42	I — 0	den halven	5 6
1 — 20	I — 11 — 42	I — 0	het vierendeel	2 13

Pistoletten.

	gul.	stu.
4. dubbelde Spaensche	14	9
2. dubbelde tot	7	4
den enckelen tot	3	12
den dubbelde Italiaensche	7	1
den enckelen tot	3	10

Rijders.

	gul.	stu.
Oude Geldersche	2	3
Nieuwe Geldersche	3	9
Vrieffche Rijder	3	9
Borgoensche Rijder	4	—
Schotsche Rijder	5	8
Nieuwe Nederlandtsche	10	12
den halven	5	6
het vierendeel	2	13

Guldens.

	gul.	stu.
Davids gulden	2	8
Keyfer gulden	2	—
goutgul. van Duytslant	2	18
gul. Campé, Devent. Swol	2	2
Philips gulden	2	10
Andries gulden	2	19

Silber munte.

moete loegen engelen/ asen.	de Ons waert gul. stu. mije.	het aen waert stu. en mije.		gul. stu.
18 — 28	2 — 9 — 0	2 — 22	Oude Rijck-daelders	2 8
18 — 28	2 — 9 — 0	2 — 22	Nederlantfchen Rijckdael.	2 8
22 — 13	2 — 5 — 36	2 — 14	Philips daelder	2 12
22 — 13	2 — 5 — 36	2 — 14	Nederlantfchen Reael	2 12
14 — 30	2 — 5 — 36	3 — 14	Carolus gulden	1 15
18 — 0	2 — 1 — 7	2 — 3	Nederl. daeld. met de Leeu	1 18
20 — 0	2 — 1 — 7	2 — 3	Staten Daelder	2 2
17 — 20	2 — 6 — 24	2 — 26	Rijder van Gelderlant	2 2
17 — 20	2 — 6 — 24	2 — 26	Rijder van Vriellant	2 2
16 — 0	2 — 1 — 7	2 — 3	Gelderf. en Vrechtse dael.	1 14
17 — 25	2 — 10 — 44	2 — 26	Spaensche Reael van achtē	2 7

Plakkaat 1694

- Staten-Generaal 1694: invoering uniform stelsel :
 - Basis: Gulden
 - Einde zelfstandigheid gewesten
 - Strengere controle overheid

In 17de eeuw vooral guldens en stuivers

Muntwet 1816

- Decimale stelsel
 - gulden = 100 cent

HET NIEUW NEDERLANDSCH MUNTEN-STELSEL,
volgens de Wet van den 28sten September 1816. (a)

SOORTEN VAN MUNT-SPECIEN.	Waarde in Courant.	Hoeveelheid Eijn, in :		Totaal Gewigt, in :		Alloij, in :		Zwaarte der stukken Gewigt die een Zak vertegenwoordigen. (g)				
		Azen. (c)	Gramm's.	Azen.	Gramm's.	Oude Taal.	Nieuwe Taal.	Getal Muntstukken.	Waarde in Ned. Guld.	Ned. Ponden, Wigtje en Korrels.		
VEELVOUDEN	}	in Goud : het Tien Gulden-stuk.	1000	126 ^(c)	6,056 —	150	6,729	100	0,900	500	5000	5,364 —
		in Zilver : het Drie Gulden-stuk.	500	600	28,838 —	672	52,299 —	200
De Nederlandsche GULDEN, als éénheid, in Zilver. (b)		100	200 ^(c)	9,615	224	10,766	100	0,895	600	600	6,459 —	
ONDERDEELEN	}	halve Gulden.	50	100	4,806 +	112	5,533 +	1200
		kwart Gulden ; scheidm. (b) 25	50	50	2,405	28	4,250	1200
		in Zilver : tiende Gulden ; idem.	10	20	0,961 +	55,2	1,602	0,560	5000	500	5,076 —
		in Zilver : twintigste Gulden ; idem.	5	10	0,481 —	17,6	0,846	6000
		in Koper : Cent ; scheidmunt.	1	»	»	80	5,845	1000	10	5,845
NEGOTIE-PENNINGEN (c).	}	halve Cent ; idem.	4	»	»	40	1,922	2000
		de Gouden Dukaat.	550	»	»	2-811	5,494	25111,7	0,985
		de Zilveren Rijder.	515	»	»	21-513	52,574	111,54	0,957
		de Zilveren Dukaat.	250	»	»	18-811	28,078	10-10	0,868

(a) Zie N.º 50 van het staatsblad, of N.º 222 van de staatscourant, van het jaar 1816. (c) De verhouding tusschen de waarde van het Goud en die van het Zilver is als

Afkortingen

- Meest voorkomende (reken)munten afgekort:
- guldens g of gl (*met haal erdoor*)
- Ponden lb of l (*van Libra*)
- Stuivers st of S (*schelling, solidus*)
- Penning d (*van denarius*)

De Tielse Munt

- Tiel eigen munt gehad in bloeitijd
- Is zeer vroege munt : 983-1106

